МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали
міжнародної науково-практичної
конференції
31 травня 2023 року

ОДЕСА
2023

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
31 травня 2023 року

ОДЕСА
2023

УДК 343.57(477)
К 34

Оргкомітет конференції

Швець Д.В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., доцент
Корнієнко М.В., проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор
Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор
Лісніченко Д.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент
Мудрецька Г.В., доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 31 травня 2023 р. - Одеса: ОДУВС, 2023. - 286 с.

К34

OPEN DATA ТА OSINT В РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Биков І.О.,
старший науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії з проблемних питань
кримінального аналізу Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Інформація з відкритих джерел, як правило, може мати певну оперативну цінність на стадії досудового розслідування, зокрема і для прийняття управлінських рішень. Нині широко використовуються можливості розвідки з відкритих джерел для діяльності, пов'язаної з

роботою з вільно доступною інформацією. Існують чисельні інструменти для пошуку та аналізу інформації яку можна зібрати в Інтернеті. Використання розвідки, збору та аналізу інформації з мережі Інтернет на стадії досудового розслідування є перспективним, оскільки це забезпечує збір і надання різноманітної інформації, яка може бути корисною для вирішення нагальних питань досудового розслідування. Вона також допомагає виявити ризики та загрози, які можуть завадити успішному завершенню досудового розслідування, або знайти інформацію, що буде позитивно сприяти проведенню розслідування, або інформацію розкриває взаємозв'язки. Правоохоронні органи різних країн аналізують відкриті дані, хоча способи організації роботи з цими даними можуть варіюватися.

Окремі аспекти досліджуваної проблематики були предметами досліджень таких вітчизняних науковців, як Є.Д. Лук'янчикова, Я.Ю. Кондратьєва та інших. Дослідження питання використання методології OSINT проводилися іноземними науковцями такими як: Açar. K., Bamford, J., Brabham, D., Blum I., Heather J. Williams, Huang, S. та іншими.

В умовах сьогодення набувають своєї актуальності питання ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів на стадії досудового розслідування як загалом, так і при розслідуванні воєнних злочинів.

Враховуючи інформацію з відкритих джерел, яку слідчі можуть отримати на стадії досудового розслідування, розвідувальна діяльність, яку здійснюють правоохоронні органи в мережі Інтернет, може бути розглянута як один із методів збору оперативної або оперативно-значимої інформації на стадії досудового розслідування, яка може бути корисною для прийняття управлінських рішень.

«OSINT» є акронімом з англійського словосполучення «Open source intelligence», що в перекладається як «розвідка на основі відкритих джерел». Зазначимо, що розвідка на основі відкритих джерел як явище є методологією збору та обробки інформації з відкритих джерел без порушення норм чинного законодавства України щодо доступу та роботи з інформацією.

Формування «OSINT» як понятійної категорії відбувалося шляхом трансформації поняття «інформація з відкритих джерел» (Open source information (OSIF). У спрощеному варіанті наведений термін стосується інформації, що не має грифу «таємно». Розвідувальне співтовариство США (Intelligence Community) трактує таку інформацію як загальнодоступний матеріал, що його може отримати кожен законним шляхом через запит, купівлю або відстеження. Збір такої інформації має відповідати чинним вимогам захисту авторських прав [1, с. 145]. Результатом OSINT є специфічна інформація, зібрана й структурована особливим чином та з певною метою для відповіді на конкретне запитання або для досягнення певної мети.

Військова доктрина США «Field Manual Interim № 2-22.9» підкреслює, що основною відмінністю OSINT від інших видів розвідки є те,

що в її основі лежать джерело, інформація та способи їх збору, а не певна категорія технічних або людських ресурсів [2].

Донедавна терміни «розвідка з відкритих джерел» або «розвідка на основі відкритих джерел» не використовувалися в національному законодавстві або доктрині. Проте, Закон України «Про інформацію» визначає інформацію як будь-які відомості та/або дані, що можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Зазначений закон також встановлює два типи інформації: відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Загальним принципом є те, що будь-яка інформація є відкритою, за винятком тієї, яка законом віднесена до інформації з обмеженим доступом [3].

Відповідно до вищезазначеного закону, правоохоронні органи, у тому числі на стадії досудового розслідування під час розслідування воєнних злочинів, мають право вільно збирати, аналізувати та використовувати будь-яку відкриту інформацію, за винятком інформації з обмеженим доступом. Використання різних інформаційних технологій дозволяє слідчим та оперативним працівникам отримувати доступ до джерел відкритої інформації, що дозволяє контролювати оперативну обстановку та отримувати необхідну інформацію для прийняття рішень.

Застосування розвідки з відкритих джерел є сучасним, ефективним і законним способом збору інформації, яка може мати оперативне значення. На думку Є. Д. Лук'янчикова інформаційне забезпечення є загальним методом організації тієї чи іншої діяльності. Даний процес, пов'язаний із отриманням (збиранням), переробкою, використанням та збереженням інформації, яка відображає реальні явища, події, факти тощо [4, с. 111]. Heather J. Williams, Ilana Blum підкреслюють, що лише незначна частина отриманої завдяки застосуванню OSINT може слугувати як релевантна інформація. У цьому плані розвідка з відкритих джерел інформації потребує розробки новітніх, більш адекватних спеціальних методик [5, с. 12].

В контексті використання методології OSINT правоохоронними органами для отримання оперативно-значимої інформації під час розслідування присутня проблематика опрацювання значних об'ємів даних та питання пошуку надійних джерел інформації.

На стадії досудового розслідування необхідно не тільки зібрати, а й проаналізувати значні обсяги неструктурованої та несистематизованої інформації. В даному контексті, часто йдеться про всю доступну слідчому інформацію, яка на перший погляд не має зв'язків, проте чим більший обсяг інформації, тим більше ймовірність встановити зв'язки з наявними даними та систематизувати їх. Використання методик OSINT вважається корисним завдяки більшому обсягу інформації, але на практиці це вимагає часу для обробки даних.

Крім того, програмне забезпечення (інструменти OSINT) часто є дорогими, особливо якщо мова йде про якісний та широкий функціональний набір інструментів. Це також потребує людських ресурсів. Однак,

розв'язуючи це питання, в результаті можна отримати ефективну інформаційно-аналітичну систему, яка покращить якість роботи правоохоронних органів. Разом із тим, під час роботи з відкритими джерелами постає ряд питань пов’язаних із верифікацією інформації. Водночас, питання достовірності отриманих даних для прийняття того чи іншого рішення є ключовим в дослідженні інформації з відкритих джерел.

Нині в Україні активно розвиваються проекти, які використовують OSINT для розслідування злочинів військової агресії. Документатори проекту Truth Hounds, працюючи в Україні, успішно використовують для документування злочинів військової агресії та пошуку воєнних злочинців поєднання свідчення очевидців та потерпілих, інформації з відкритих даних та методологію OSINT. Ця комбінація підвищує точність висновків та створює потужну доказову базу для розслідувань і судових процесів [6].

OSINT – розслідування проводяться різними OSINT – комюніті такими як: Molfar [7], InformNapalm [8], які ідентифікують військових злочинців, спростовують пропаганду держави-агресора, розслідувати військові злочини. Можемо констатувати, що OSINT та OPEN DATA можуть бути ефективними для виявлення та ідентифікації осіб, які беруть участь у збройному конфлікті, ідентифікації російських військовослужбовців, розкриття фактів нелегального експорту зброї та військової техніки, зборі доказів на підтвердження участі чиновників у війні проти України, зборі інформації для прогнозування військово-політичної ситуації та інше.

Література:

1. Федчак І.А. Основи кримінального аналізу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

2. Open Source Intelligence, U.S. Army Field Manual Interim FMI 2-22.9, December 2006. URL: www.fas.org/irp/doddir/army/fmi2-22-9.pdf.

3. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

4. Лук’янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: монографія. К.: Над. акад. внутр. справ України, 2005. 320 с.

5. Heather J. Williams, Ilana Blum. (2018). Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. Library of Congress Control Number: 2018943942. URL: https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1053555.pdf

6. Truth Hounds. «About Truth Hounds». URL: https://truth-hounds.org/about/

7. Molfar Global. «Molfar Global Official Website». URL: https://www.molfar.global/

8. InformNapalm. «InformNapalm».URL: https://informnapalm.org/

ЗМІСТ